

ماه رمضان را با کدام ویژگی می شناسید؟

سیر منطقی و خلاصه جلسه پنجم

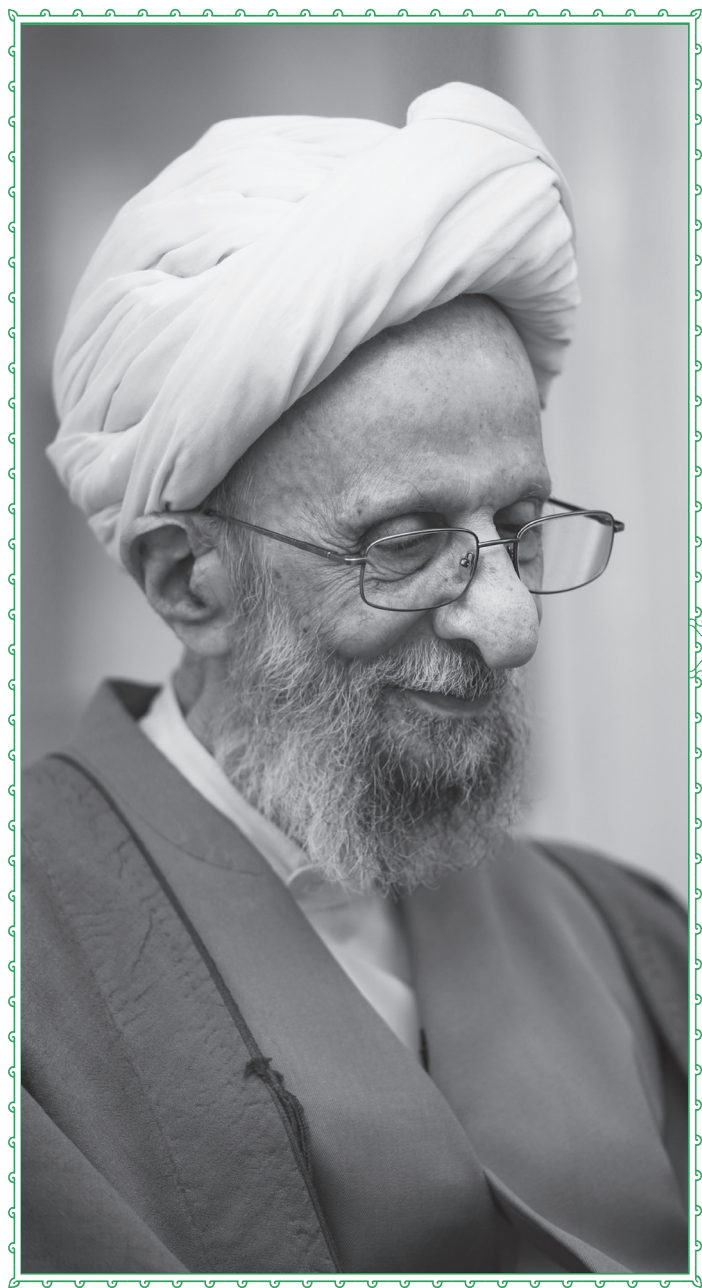
«به سوی بهار»؛ نگاهی دوباره به سلسله

جلسات شرح دعای ۴۴ صحیفه سجادیه

توسط مرحوم علامه مصباح یزدی رحمۃ اللہ علیہ

کاری از رسانه @MESBAHYAZDI-IR

بسم الله الرحمن الرحيم

• سیرفکری مباحث

ماه رمضان چه ویژگی‌هایی دارد که آن را از دیگر ماه‌ها متمایز می‌کند؟ یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های این ماه، نزول قرآن کریم است. قرآن در این ماه به عنوان هدایتی برای بشریت نازل شده تا راهنمای انسان‌ها در تشخیص حق از باطل باشد. اما نزول قرآن در ماه رمضان به چه معناست؟

برخی معتقدند که این نزول به معنای آغاز نزول قرآن در این ماه است، اما دیدگاه دیگری وجود دارد که بر اساس روایات معصومین، قرآن دو نوع نزول داشته است: یکی از لوح محفوظ به بیت‌المعمور و دیگری از بیت‌المعمور به قلب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله. نزول در ماه رمضان مربوط به مرحله اول است، در حالی که نزول تدریجی قرآن در طول ۲۳ سال، مربوط به مرحله دوم است.

اما مفهوم «نزول» چیست؟ آیا به معنای پایین آمدن فیزیکی است؟ خیر، نزول قرآن به معنای انتقال حقایق از عالمی بالاتر و فراتر به عالم مادی است. این مفهوم نیازمند درکی فراتر از مادیت است، چرا که قرآن از خزائن الهی نازل شده و حقیقت آن در عوالم بالاتر قرار دارد. تعابیری مانند «لوح محفوظ» و «ام‌الکتاب» به ما کمک می‌کنند تا درکی تقریبی از این موضوع داشته باشیم.

قرآن در عالم بالا به صورت یکپارچه و بسیط وجود دارد، اما

در عالم مادی به شکل جزئی و تفصیلی نازل شده است. این نزول به قلب پیامبر اکرم ﷺ چگونه اتفاق افتاده است؟ حقیقت این امر بر ما پوشیده است، اما می‌دانیم که روح پیامبر دارای مراتبی نورانی و متعالی بوده که توانایی دریافت این حقیقت را داشته است. در نهایت، نزول قرآن در ماه رمضان به معنای تابش حقیقت نورانی قرآن بر قلب پیامبر ﷺ و سپس انتقال آن به بشریت در قالب الفاظ و معانی است.

مقدمه

«وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ تِلْكَ السُّبُلِ شَهْرَهُ شَهْرَ رَمَضَانَ، شَهْرَ الصِّيَامِ وَشَهْرَ الْإِسْلَامِ وَشَهْرَ الظُّهُورِ وَشَهْرَ التَّمَجُّصِ وَشَهْرَ الْقِيَامِ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ، هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ؛ ستایش مخصوص پروردگاری است که ماه خود، یعنی ماه مبارک رمضان را یکی از آن طرق هدایت قرار داده است؛ ماه روزه و ماه تسلیم و اطاعت و ماه پاکی و آمرزش گناهان و ماه شب‌زنده‌داری؛ ماهی که قرآن در آن نازل شده است تا هادی بشر بوده، دلایل روشن بین حق و باطل را ارائه کند.»

رمضان؛ ماه نزول قرآن

در جلسه گذشته، به این فراز از دعا اشاره شد که امام سجاد علیه السلام ماه مبارک رمضان را یکی از طرق نجات انسان معرفی می‌کند که او را به رضوان الهی می‌رساند. سپس برخی از ویژگی‌های این ماه عزیز را بر می‌شمرند که هفت ویژگی آن در جلسه گذشته بیان شد. در ادامه امام با قرائت آیه شریفه «الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ، هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ؛ ماهی که قرآن در آن نازل شده است تا هادی بشر بوده، دلایل روشن بین حق و باطل را ارائه کند.» به یکی از مهم‌ترین و یا شاید مهم‌ترین ویژگی این ماه، که حادثه عظیم نزول قرآن کریم در آن است اشاره می‌کنند. نزول قرآن در ماه مبارک رمضان، مطلبی است که در آیات قرآن به آن تصریح شده است، به همین دلیل این ماه بهار

قرآن است و تلاوت قرآن در این ماه از عبادات مهمی است که باید به آن اهتمام ویژه داشت.

پرسش: نزول قرآن در ماه مبارک رمضان به چه معناست؟

۱. نزول قرآن در ماه رمضان

دیدگاه‌های مفسران در خصوص این مفهوم مختلف است: مفسران اهل سنت معتقدند که منظور، آغاز نزول قرآن در این ماه است؛ اما این دیدگاه از جهت تاریخ نزول قرآن مناسب نیست زیرا بنا به عقیده ما، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در روز بیست و هفتم ماه رجب مبعوث شدند و آیات ابتدایی سوره علق در همان زمان بر ایشان نازل گشت.

بعضی دیگر اشاره می‌کنند که در آغاز بعثت تنها فرازهای اندکی از سوره علق نازل شده، سپس در ماه رمضان آیات قرآن به تدریج و مستمراً نازل گردیده است.

اینجا روایات معصومین علیهم السلام بر این نکته مهم تاکید دارند که قرآن دارای دو نوع یا دو مرتبه نزول است:

۱. نزول از لوح محفوظ تا بیت المعمور. (در بعضی از روایات در توضیح بیت المعمور چنین آمده است: در آسمان‌ها خانه‌ای موازی مکه یا کعبه است که فرشتگان دور آن طواف می‌کنند؛ درست مانند طواف حجاج به دور خانه کعبه در روی زمین. بیت المعمور بین مقام لوح محفوظ و این عالمی که ما انسان‌ها در آن زندگی می‌کنیم، واسطه است.)

۲. از بیت المعمور به قلب پیامبر صلی الله علیه و آله

نزول در ماه رمضان یا لیلۃ القدر به نوع اول مربوط است و بعد از آن، آیات قرآن به تدریج در طول ۲۳ سال بر حضرت

نازل شده که مربوط به نوع دوم نزول است.

پرسش: مراد از مفهوم «نزول» چیست؟

۲. مفهوم «نزول»

نزول قرآن به معنای پایین آمدن حسی و مادی نیست، بلکه فهم آن نیازمند تلطیف و تجرید (عدم توجه به ماده) است. هر آنچه در این عالم هستی وجود دارد، صورت و نمونه‌ای از حقایقی است که در خزائن الهی محفوظ است. خداوند بنابر حکمت خود، قدری از این خزانه بی‌انتهایش برای ما نازل می‌کند «وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ؛ و هیچ چیزی نیست مگر آنکه خزانه هایش نزد ماست، و آن را جز به اندازه معین نازل نمی‌کنیم» و قرآن نیز جزء همین نازل شده‌هاست که نباید آن را نازل شده‌ای حسی و ظاهری تصور کرد. تفاوت بین عوالم و موجودات مختلف نیز دلیل بر این است که موجودات عالم ماده در شرایط خاصی ظهور می‌یابند و حالت آنها در عوالم دیگر متفاوت است؛ چراکه آن عالم از سنخی دیگر و بسیار متفاوت و وسیع‌تر از عالم دنیاست. همین تفاوت زیاد، باعث معرفی آن عالم به عنوان خزینه‌ای برای این عالم شده است؛ مانند کاسه کوچک آب در برابر اقیانوس.

شبهه این تعبیر در قرآن بسیار است، مانند آیات مربوط به عرش خداوند «الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى؛ [خدای] رحمان بر تخت فرمانروایی و تدبیر امور آفرینش چیره و مسلط است» که مفهوم آن از معنای مادی فراتر است. لذا نزول قرآن به معنای انتقال حقایق از مرتبه‌ای بالا و فراتر به مرتبه‌ای پایین

و فروتر است. ما از حقیقت نزول و عوالم بالا بیش از این نمی‌فهمیم و جهل بشر مانع بزرگی برای درک حقایق عالم است.

تعبیر «لوح محفوظ» و «ام‌الکتاب» نیز از این دست تعبیر است که به فهم ما از نزول کمک می‌کند. بنابراین اندکی به توضیح آن می‌پردازیم.

۳. حقیقت ام‌الکتاب و لوح محفوظ

تعبیر «لوح محفوظ» در قرآن و روایات به مفهومی متفاوت از لوح و کتاب مادی اشاره دارد، زیرا همه موجودات عالم از آغاز تا انجام در این لوح محفوظ ثبت شده‌اند. فهم حقیقت این لوح برای ما ممکن نیست و هرچقدر انسان از مادی بودن و جهل فاصله بگیرد، به همان اندازه خداوند فیض درک حقایق عالم را به او عطا می‌کند. به همین جهت است که فهم قرآن مخصوص افرادی پاک و معصوم است که توان درک آن را دارند «فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ * لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ؛ قرآن، کتابی پوشیده و امری سزای و مسطور است. چنین امر با اهمیتی را تنها گروهی که «پاک» و «معصوم» هستند، می‌توانند مس و لمس کنند و با آن تماس برقرار کنند.»

اما برای درک تقریبی آن ابتدا باید بفهمیم که خداوند دارای علو و برتری است. علو خداوند به معنای برتری جسمانی نیست، بلکه به معنای مرتبه وجودی بالاتر است. خداوند در قرآن، به آن مرتبه وجودی این چنین اشاره کرده است: «وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلَّيْ حَكِيمٌ؛ قرآن، نزد ما مرتبه بسیار

بلندی دارد.» بنابراین، نزول و تنزیل، به معنای کاستن از این مرتبه وجودی، برای ممکن شدن درک و فهم آن برای انسان در عالم مادی و پست تر است.

خلاصه کلام علامه طباطبائی رحمته الله علیه در تفسیر آیه فوق: قرآن کریم در مقام اصلی اش بالاتر از فهم و عقل بشری است و عقول بشر تنها قادر به درک مفاهیم و الفاظ آن هستند، نه حقیقت والای آن. این کتاب در عوالم بالا به صورت یکپارچه و بسیط است، اما در عالم مادی به شکل جزئی و تفصیلی (سُور، آیات، جملات و کلمات) نازل شده است.

قرآن به صورت بسیط و یکپارچه در عالم رفیع است و سپس در عالم مادی و به صورت تفصیلی، نازل می شود؛ بنابراین، خواندن قرآن روی کاغذ به منزله انعکاسی از حقیقت نورانی است که بر قلب پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شده است.

پرسش: نزول قرآن بر قلب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چگونه بوده است؟

۴. حقیقت نزول بر قلب رسول خدا

حقیقت این امر نیز بر ما پوشیده است؛ اما شاید بتوان حدس زد که روح پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وجودی دارای مراتب است. روح حضرت، حقیقت نورانی شدیدی دارد که شاید جز اهل بیت علیهم السلام که «مطهرون» هستند و قدرت درک «لوح محفوظ و کتاب مکنون» را دارند، کسی را یارای درک و تحمل آن نور نیست. درست است که حقیقت این نور برای ما مکشوف نیست ولی این قدر برای ما روشن است که از سنخ نورهای طبیعی نیست، بلکه وجودی متعالی است، شبیه انوار

قدسیه الهی. این حقیقت نورانی ذومراتب (دارای مراتب) است. نزول قرآن، تنزل از مقام عنداللهی به قلب نازنین پیامبر ﷺ و سپس ابلاغ آن به مردم در قالب الفاظ و معانی است.

در نهایت، «الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ؛ ماهی که قرآن در آن نازل شد» به معنای تابش حقیقت نورانی و بسیط قرآن بر قلب مقدس پیامبر ﷺ در شب قدر است که پس از تابیدن آن نور بر الفاظ، به همین قرآنی که می خوانیم و می شنویم تبدیل شد.

۱۳۸۷، ۰۶، ۱۷

متن و صوت کامل جلسه را از [اینجا](#) ببینید

@mesbahyazdi_ir | mesbahyazdi.ir